

EKONOMIKA ŠUMARSTVA

PRVA KNJIGA

SKRIPTA

po predavanjima
prof. Dr. MARINOVICA

IZDANJE

STRUČNOG ODSJEKA N. S. O-e. ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA

Tisk Sveučilišna litografija

Zagreb 1949

(
Lep. 22/21.050
)

E K O N O M I K A Š U M A R S T V A
P R V A K N J I G A

Skripta

po predavanjima prof. Dr. MARINOVICA

Izdanje: STRUČNOG ODSJEKA N. S. O.-e ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA
Tisk: SVEUČILIŠNA LITOGRAFIJA

Z a g r e b 1949

U V O D

Malo je šumskih proizvoda, koje čovjek može upotrebjavati u obliku kako se nalaze u prirodi. Mnoge proizvode, u prvom redu samo drvo, čovjek mora obradom i dalnjom preradom do tjerivati i prilagodjavati svojim potrebama.

Velika potrošnja drveta prisilila je s vremenom čovjeka, da šumsko drveće ne samo posiječe, već i da posjećene površine opet zasadi mladim drvećem. U netaknute prašume, rasle jedino pod uplivom prirodnih sila, čovjek unosi svoj rad, on ih počinje postepeno po određenom planu iskorišćavati, podmladjavati, a dobivene proizvode s naročitim orudjem i u naročitim uredjajima preradjavati. On počinje sa šumama gospodariti.

Gospodarska djelatnost, koju čovjek vrši u procesu proizvodnje, raspodjele, razmjene i potrošnje šumskih proizvoda sa ciljem, da osigura trajno podmirenje društvenih potreba iz šuma, naziva se šumska privreda. Prema tome, pod pojam šumske privrede ne dolazi samo proizvodnja u užem smislu (t. j. sječa drveta odnosno iskorišćavanje ostalih proizvoda šume, nadalje sadnja, njega i uzgoj drveća); društveni sistem proizvodnje obuhvata i onu djelatnost, kojom se proizvodi šume dovođe u oblik prikladan za upotrebu (mehanička i kemijska prerada drveta), zatim transport i razmjenu, kojom se dovode do potrošača, te konačno i samu raspodjelu i potrošnju zajedno sa svim za to potrebnim sredstvima i uredjajima.

Šumarstvo je širi pojam, koji kompleksno obuhvata sveukupnu djelatnost i odnos čovjeka odnosno društva prema šumi i to ne samo u ekonomskom, već i u tehničkom i kulturnom pogledu.

Rad u šumarstvu može biti uspješan, ako se oslanja na znanstveno utvrđene činjenice, te se na taj način otklanja opasnost od lutanja i nesigurnosti; baš u toj privrednoj grani osjeća se pojačana potreba oslanjanja na rezultate znanstvenog rada, jer se tu radi o dugim vremenskim razmacima, pa se učinjena pogreške ne dadu lako ispraviti. Ponekad je prošao i čitav ljudski vijek, dok su upoznate štetne posljedice stanovitog rada; upropošćeno je mnogo šuma, dok se došlo do spoznaje o krivo primijenjenim teorijama na šumsku privrodu.

Zadnjih nekoliko decenija uznapredovala je šumarska znanost zahvaljujući napretku prirodnih, tehničkih i društvenih nauka; kroz to se bitno izmijenilo i shvaćanje o ulozi i važnosti šuma u privrednom i kulturnom životu čovječanstva.

Pojave u ekonomskom životu imaju dva profila: t e h n i -

čki i ekonomski. Proizvodnju, pa i onu u šumarstvu, s tehničke strane proučava cijeli niz prirodnih i tehničkih nauka. Šumarska znanost crpljela je dragocjene rezultate od napretka ovih nauka pri proučavanju biološkog i tehničkog procesa proizvodnje i dovedeći u sklad šumsku proizvodnju s potrebama čovjednjeg društva. Kod toga je međutim ekonomski strana ostala prilično zanemarena. Na šumarskim se fakultetima predaje oko 35-40 disciplina, među kojima discipline ekonomskog karaktera uzimaju dosta skromno mjesto.

Karakteristično je, da je kameralista M o s e r još prije 200 godina u svojoj knjizi o ekonomiji šumarstva (Forstökonomie, 1757) stavio u prvi plan baš ekonomski probleme. Poslije toga nije se ovim problemima posvećivala potrebna pažnja, niti su ti problemi jedinstveno tretirani u šumarskoj znanosti. Na višokim šumarskim školama gajene su samo dvije ekonomski discipline: Š um s k o - g o s p o d a r s k a p o l i t i k a & Upravom šuma i Nauka o računanju vrijeđnosti (procjeni) šuma sa Statikom. Međutim ove nauke nisu mogle obuhvatiti ekonomski probleme šumarstva u cijelini. Prva je uzalud pokušavala ukloniti unutrašnje suprotnosti, koje su se za kapitalizma naročito oštrotijavljale u karakteru šume kao socijalnog dobra s jedne, te privatnog karaktera vlasništva s druge strane. Osim toga su sistematičari dugo vremena vodili jalovu borbu oko pitanja, da li ta nauka uopće spada u sistem šumarske znanosti ili u sklop društvenih nauka; u toj borbi i sukobima ova je nauka vegetirala i konačno je potisнутa na sporedni kolosjek. U drugoj su opet nauci pojedini naučni radnici vodili beskrajne neplodne prepirke oko pitanja rentabilnosti šumskog gospodarstva, kao da su svi ekonomski problemi šumarstva skoncentrirani na to jedino pitanje. U tim prilikama je i ova druga ekonomski disciplina potpuno zahirila, svodeći se često na to da pomoći dugačkim matematskim formula opravda zahvate pojedinih vlasnika šuma udrvnu glavnici.

Dok se tako te dvije ekonomski discipline nisu razvijale u duhu potreba ove privredne grane, u drugim granama narodne privrede početkom ovog stoljeća, počela se brzim tempom razvijati posebna grana ekonomski znanosti, poznata pod imenom Nauke o privatnom poslovanju i kasnije kao Nauka o organizaciji i poslovanju privrednih poduzeća. Ova se nauka razvijala uporedo sa sve većom komplikiranostu u vodjenju velikih poduzeća i s primjenom racionalizacije rada u ovoj grani poslovanja. I u šumskoj privredi osjećala se potreba, da se znamstvenim metodom osvjetli sistematika, ekonomski djelatnost i organizaciona strana pojedinih šumskih gospodarstava i da se proučava primjena ekonomskih zakona u tim gospodarstvima. U svjetskoj šumarskoj literaturi javlja se izmedju dva rata velik broj naučnih radnika, koji obradjuju ovu stranu šumskog gospodarstva. U Engleskoj Hiley piše "Forest Economics" (London, 1930), u Americi Butt Hick "Forest Economics and Finances" (New York, 1943), u Finskoj Haag fors "Über die ökonomischen Ziele bei der Bewirtschaftung der Wälder" (Helsinki, 1929). U Njemačkoj se u to doba javlja veliki

broj stručnjaka koji se bave ovim problemima kao: L e m m e l , A b e t z , R e i n h o l d , K ö s t l e r , L o r r e y , D ü r r h a m m e r , E b e r b a c h i dr. ali je najopsežnije djelo iz tog područja izdao D i e t e r i c h ("Forstliche Betriebswirtschaftslehre", tri sveska 1939-1941). Na nekojim šumarskim fakultetima počinje se od 1937.g. predavati nova disciplina; tu se obradjuju oni ekonomski problemi šumskog gospodarstva, koji nisu bili obuhvaćeni ranijom naukom o procjeni šuma.

Sad su se paralelno obradjivale dvije nauke, koje su ka-
o objekat svog proučavanja uzimale ekonomске probleme šumskog gospodarstva. No dok je Šumsko-gospodarska politika proučavala šumska gospodarstva u njihovoј skupnosti, kao dio narodnog gospodarstva, druga ih je proučavala pojedinačno, baveći se analizom djelovanja uspjeha u radu te funkciranja tih gospodarstava; dok ih je prva proučavala pod prizmom općih interesa, druga ih je promatrala s gledišta i potreba samih vlasnika. No uza sve to, što je svako od ovih proučavanja vršeno iz druge perspektive i uzimalo drugu interesnu sferu, ipak je identičnost objekta postepeno dovela do tega, da se rastojanje izmedju obadve nauke sve više smanjivalo. Uporedo sa sve većim zahvatom državne vlasti u privredne odnose razlike u ekonomskim problemima javnog i privatnog gospodarstva bivale su sve manje, dok u socijalizmu sasvim ne iščeznu.

Uporedo s time javlja se i nastojanje, da se "ekonomski" momenat odijeli od "tehničkog" pri proučavanju šumskih gospodarstava, kao rezultat toga nastojanja javlja se nova nauka, koja pod imenom "ekonomike" tretira kompleksno sve ekonomске probleme šumskog gospodarstva. Prvi pokušaj ovakog obradjivanja ekonomike šumarstva vidimo u djelu K ö s t l e r a "Wirtschaftslehre des Forstwesens" (1943).

Pojam ekonomike nije identičan u socijalizmu i kapitalizmu. Dok u kapitalizmu Ekonomika šumarstva promatra šumska gospodarstva samo s gledišta pojedinih vlasnika, u socijalizmu ih ona promatra iz perspektive općih interesa. Međutim takvo gledanje razvija se postepeno; ispočetka i sovjetski autori stoje pod uplivom kapitalističkog shvatanja. Tako S u l j c u svojoj knjizi "Osnovi lješnoj politiki" (Moskva 1925) još dijeli "Ekonomiku" od Šumsko-gospodarske politike". Po njemu Š um s k a e k o n o m i k a " na osnovu ekonomske analize ima pronaći opće ciljeve i zadatke, koje će narodno gospodarstvo preko državne vlasti staviti u dužnost šumskom gospodarstvu", dok Š um s k a p o l i t i k a "izučava mјere i puteve, pomoću kojih će državna vlast ostvariti zadatke, postavljene pred šumsko gospodarstvo."

Novija djela sovjetske literature dokazuju, da je taj pojam kasnije raščišćen. Iako nam ovdje nije poznato djelo koje bi u cjelini obradjivalo Ekonomiku šumarstva, imamo takvih djela u drugim privrednim granama. Tako se u knjizi "Ekonomika socijalističkoj promišljenosti" (Moskva, 1939), izdanoj pod redakcijom G r a n o v s k o g i M a r k u s a donosi ovu definiciju

za industrijsku ekonomiku:

"Ekonomika socijalističke industrije izučava zakonomjer-
nost razvijanja industrije u zemlji socijalizma i konkretnе pute-
ve za rješavanje ekonomskih zadataka diktature radničke klase u
industriji."

Ta definicija kao i sadržaj knjige pokazuju, da Ekonomika pored ranije materije Industrijske politike obuhvaća ekonomski dio materije, koja je ranije obradjivana u Nauci o organizaciji i poslovanju poduzeća. No kako se među osnovnim uslovima za ispunjenje ekonomskih zadataka u oblasti razvijanja industrije nalazi i industrijsko planiranje, to je i ovo obuhvaćeno ekonomikom, "jer se ekonomika i planiranje nalaze u organskoj vezi i jedinstvu."

Iz ovog djela možemo pre analogiam povući zaključak i u pogledu materije, koju bi imala obuhvatiti Ekonomika šumarstva. Ovamo bi prema izloženom padala naučna oblast, koju je ranije tretirala Šumsko-privredna politika, Nauka o poslovanju šumskih gospodarstava kao i Planiranje u šumarstvu. Najbliže je ovoj naući i pitanje međunarodne trgovine drvetom te svjetsko šumsko gospodarstvo.

Iz dosadašnjeg izlaganja lako je odrediti i mjesto Ekonomike šumarstva u sistemu šumarske znanosti. Ona spada u grupu ekonomskih šumarskih nauka, te joj je osnovna nauka Opća gospodarska nauka (science économique, economic science, Wirtschaftswissenschaft) sa sociologijom, a pomoćne nauke: Ekomska geografija, Statistika, Ekomska povijest i pravo. U pojedinim dijelovima ima dodirnih točaka i s drugim šumarskim naukama.

Obzirom na specifičnost predavanja na Ekonomskom fakultetu sadržaj ovih predavanja ne će se podudarati s teoretski postavljenom Ekonomikom šumarstva, što će se predavati na Šumarskim fakultetima. Uslijed konkretnih prilika bit će potrebno, da ova predavanja obuhvate i stanovita tehnička odnosno biološka znanja, bez kojih bi bilo otežano razumijevanje ekonomskih zasada. S druge strane ispušteno je obradjivanje stanovitih materija iz oblasti ekonomike, jer se iste predaju u drugim naukama na ovom fakultetu.

Sama materija podijeljena je u četiri dijela.

U prvom dijelu proučavaju se pojave u šumskoj privredi, traže se uzroci tim pojavama, te utvrđuju zakonomjernosti u razvitku šumske proizvodnje u raznim etapama razvoja proizvodnih sredstava i produpcionih odnosa. Naročita pažnja obraća se ulozi i značaju šuma u privrednom i kulturnom životu našeg naroda, odnosu šumske proizvodnje prema drugim granama narodne privrede, upoznavanju unutrašnjih snaga naše šumske privrede kao i upoznavanju ciljeva, koje naša narodna privreda stavlja na šumsku proizvodnju.

U drugom dijelu proučavaju se osnovni uslovi te put i način, kojima se ostvaruju postavljeni ciljevi u šumskoj privredi i šumarstvu uopće.

U trećem dijelu upoznajemo se sa svjetskom šumskom proizvodnjom, odnosima na svjetskom tržištu drveta i ulogom, koju naša država zauzima na tom tržištu. Kako ti odnosi zahtijevaju detaljno poznavanje drvnih sortimenata, morala se obratiti posebna pažnja upoznavanju tehničkih osobina drveta i najvažnijoj drvnoj robi, kojom se bave naši standardi. Ovaj se dio detaljnije razradjuje na ovom mjestu s razloga, što je u predmetima Tehnologija odnosno Poznavanje robe na ovom fakultetu smanjeno građivo, koje se odnosi na drvo.

U četvrtom dijelu obradjena je u najkraćim potezima organizacija uprave i tehnika poslovanja u šumskoj privredi. Iznose se samo specifičnosti u ovoj privrednoj grani s razloga, što se organizacija, poslovanje i planiranje detaljno predaju u nizu predmeta na Ekonomskom fakultetu.

Treći i četvrti dio izao je lanske godine u izdanju NSO-e pod naslovom "Šumsko gospodarstvo II dio, Osnovi nauke o trgovini drvetom" (u tekstu skraćeno :Trg.d.II). Sada izlazi prva knjiga, koja obuhvaća prvi i drugi dio. Time je obuhvaćen čitav kolegij Ekonomike šumarstva.

Literatura. Pošto nema ni jednog djela u svjetskoj literaturi, koje bi obuhvatilo čitavu materiju ekonomike šumarstva u označenom obimu, a koje bi odgovaralo našim prilikama, upućujemo na inače vrlo opsežnu literaturu, koja se međutim odnosi samo na pojedina poglavila odnosno teme iz područja ove naučne oblasti.

Ovdje ćemo navesti samo opća djela (enciklopedije, priručnici i t.d.), koja pored ostalog sadrže i stanovite oblasti iz ekonomike za sva četiri dijela, kao i važnije stručne listove. Ostala literatura bit će navedenaiza svakog dijela posebno.

.....

O p ĉ a s t r u ĉ n a l i t e r a t u r a

- Šumarski priručnik, I i II dio. Izd. Instituta za šumska istraživanja, Zagreb, 1946.
- Pola stoljeća šumarstva. Izdanje Jug.šum.udruženja, Zagreb, 1926.
- Šumarska bibliografija (1846-1946). Izd. D.I.T.-a, šum. sekcijs, Zagreb, 1947.
- Tkačenko, soks, Sinjev : Obšeće ljesovodstvo. Lenjograd, 1939.
- Huffel, Economie forestière. Paris, 1926.
- Lorey - Weber Handbuch der Forstwissenschaft Sv. I-IV. Izd. 1927.
- Neudammer forstliches Lehrbuch. 9 izd. 1939. sv. I-II.
- H. Hitschmann's Vademeum für Forst- und Holzwirtschaft. Wien, 1930
- Wappes, Wald un Holz. Sv. I - II Neudamm, 1930-35.
- H. W. Weber Das System der Forstwirtschaftslehre. Giesen, 1929.
- Hausrath, "Forstwesen" i "Grundriss der Sozialökonomik". 1922.
- Endres "Forsten" u "Handwörterbuch der Staatswissenschaft", 1922.
- Moon and Brown, Elements of Forestry. New York 1946.
- Časopisi:
- Šumarski List. Glasilo šum.sekcije D.I.T. FNRJ. Zagreb. God. 1949. u 73 god.
- Šumarstvo. Časopis za šum.privredna, organizaciona i tehnička pitanja. Izd. Min.šumarstva FNRJ Beograd.
- Gozdarski vestnik. Ljubljana
- Les. Ljubljana
- Glasnik za šum. pokuse. Izd. Institut za šum.pokuse Polj.-privred. fakulteta sveučl Zagreb
- Ljesnaja promišljenost. Moskva.
- Ljesnoje hozjajstvo. Moskva.
- Lesnická prace. Pisek.
- Věstník Českoslov. akademie zemědělské. Praha.
- Tehnika. Organ Saveza DIT-a FNRJ, Beograd.

S A D R Ž A J

=====

D R U G I D I O

Strana:

I. KAKO SE ODNOSSI DRŽAVA PREMA ŠUMARSTVU	127
1) Intervencija državne vlasti u oblasti šumarstva u toku historije	127
2) Šumsko-pričvršćena politika bivše Jugoslavije	132
3) Osnovni uslovi za novu šumsko-pričvršćenu politiku	135
II. SMJERNICE NOVE ŠUMSKO-PRIČVRŠĆENE POLITIKE	137
A) <u>Mjere šumskog zakonodavstva</u>	137
1) Odredbe kojima se regulira šumski areal	139
Krčenje šuma(140), Dužnost pošumljavanja (140), Zaštitne šume (141)	
2) Odredbe, kojima se regulira način gospodarenja	143
3) Reguliranje vlasničkih odnosa u šumarstvu	145
Državne šume (146), Komunalne šume(152), Privatne šume(154)	
4) Agrarne reforme i njihov uticaj na razvijak šumskog gospodarstva	156
Srvituti (157), Agrarna reforma(160)	
5) Davanje pomoći vlasnicima šuma	165
a) Pojava insekata (165), Požari 165)-Zaštita od čovjeka (168)-Prinudni put (169)-Reguliranje paše (170)	
6) Unapredjenje šumarstva	173
Problem Krša (173)-Šumarsko zadružarstvo (180)-Arondacija i komasacija (185)-Osiguranje šuma (185)-Spremanje kadrova(186) Organizacija naučnog rada (188)-Narodno prosvjećivanje (190)	
7) Lovna privreda	190
B) <u>Ukupčanje šumarstva u opću pričvršćeni plan</u>	193
Metodologija planiranja u šumskoj privredi (197)	
Literatura	203